

РАҚАМЛАШТИРИЛГАН ТАЪЛИМ ШАРОИТИДА БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАР КАСБИЙ-ПЕДАГОГИК ТАЙЁРГАРЛИГИНИ БАҲОЛАШ МЕЗОНЛАРИ

*Мамаражабов Мирсалим Элмирзаевич,
педагогика фанлари номзоди, доцент*

Аннотация. Мақолада рақамлаштирилган таълим шароитида бўлажак ўқитувчиларнинг касбий педагогик тайёргарлигини такомиллаштиришига қаратилган тажриба синов ишларида баҳолаш мезонлари, тажриба ва назорат гуруҳларининг диагностик, форматив ва сумматив баҳолаш босқичлари, бўлажак ўқитувчиларнинг касбий педагогик тайёргарлик даражасини аниқлашга қаратилган мезонлар ва улардан фойдаланиш имкониятлари ҳақида маълумотлар илмий методик асосланган ҳолда ёритилган.

Калит сўзлар: Интерфаол (оптимально-функционал), Фаол (етарли-функционал), реактив (минимал-функционал), пассив (бошланғич) баҳолаш даражалари, диагностик, форматив, сумматив, таққослаш, таҳлил, прогнозлаш, интерпретация, баҳолаш мезонлари

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ЦИФРОВОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. В статье критерии оценивания в экспериментальных испытаниях, направленных на повышение профессиональной педагогической подготовки будущих учителей в условиях цифровизации образования, этапы диагностического, формативного и суммативного оценивания экспериментальных и контрольных групп, критерии, направленные на определение уровня профессионально-педагогической подготовки будущих учителей и сведения об их использовании освещаются на основе научной методологии.

Ключевые слова: Интерактивный (оптимально-функциональный), Активный (адекватно-функциональный), реактивный (минимально-функциональный), пассивный (начальный) уровни оценки, диагностический, формативный, суммативный, сравнение, анализ, прогнозирование, интерпретация, критерии оценки.

EVALUATION CRITERIA FOR PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN DIGITAL EDUCATION

Annotasion: In the article, the criteria for evaluation in experimental tests aimed at improving the professional pedagogical training of future teachers in the conditions of digitized education, the stages of diagnostic, formative and summative evaluation of experimental and control groups, the criteria aimed at determining the level of professional pedagogical training of future teachers and information about their use are covered based on scientific methodology.

Key words: Interactive (optimal-functional), Active (adequate-functional), reactive (minimal-functional), passive (initial) assessment levels, diagnostic, formative, summative, comparison, analysis, forecasting, interpretation, assessment criteria

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 октябрдаги ПФ-6079-сон «*«*Рақамли Ўзбекистон — 2030*»* стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида*»*ги Фармони Рақамли ривожланишининг

стратегик мақсадлари ва устувор йўналишлари номли 2-бобнинг 5 банди “Ахборот технологиялари соҳасида таълим бериш ва малака оширишнинг устувор йўналишлари” да аҳолининг барча қатламларида рақамли кўникмаларни ошириш мақсадида қуйидаги тадбирлар амалга оширилишига эътибор қаратилган:

- ёшлар орасида ахборот технологияларини оммалаштириш, шунингдек, аҳолининг барча қатламлари орасида рақамли технологиялардан фойдаланиш кўникмаларини ривожлантириш;
- кекса ва ўрта ёшдаги аҳолига Интернет жаҳон ахборот тармоғида ишлаш, Ягона интерактив давлат хизматлари порталидан ва бошқа технологиялардан фойдаланиш бўйича кўникмаларни ўз ичига олган компьютер саводхонлиги курсларини ташкил этиш;
- ахборот технологиялари соҳасида масофавий, онлайн ва виртуал ўқитиш технологияларини жорий этиш ва ривожлантириш, онлайн курслар учун платформалар ишлаб чиқиш;
- рақамли технологиялар соҳасида юқори малакали кадрлар авлодини шакллантириш мақсадида умумтаълим мактаби ўқувчиларига дастурлашни ўргатиш учун шароит яратиш.[1]

Шу мақсадда рақамлаштирилган таълим шароитида бўлажак ўқитувчиларнинг касбий-педагогик тайёргарлигини такомиллаштиришга қаратилган татқиқотни олиб боришда бўлажак информатика ўқитувчиларида рақамли технологиялар- ўрганиш объекти сифатида ва бошқа йўналишдаги бўлажак ўқитувчиларда ҳам рақамли технологиялар-ўқитишнинг техник воситалари сифатида қаралади.

Тажриба-синов ишлари танлаб олинган объектда илғор технологиялар асосида бўлажак ўқитувчиларнинг касбий-педагогик тайёргарлигини такомиллаштириш бўйича тажриба ва назорат гуруҳларининг тажриба бошида (диагностик), оралик баҳолаш(форматив) ва охиридаги(сумматив) [2] натижалари олинди. Бу ерда:

Диагностикбаҳолаш-бутабабаларнинг дастлабки касбий педагогик тайёргарлигини текшириш мақсадида уларнинг билим салоҳияти, касбига доир тушунчаларнинг қай даражада шаклланганлиги, уларнинг касбига бўлган қизиқишларини аниқлаш учун ишлатиладиган тури ҳисобланади. Бундай баҳолаш тури асосан татқиқотчи ёки профессор-ўқитувчилар томонидан илгари сурилган(режалаштирилган дарслар) ғояларни тажриба синов ишларига татбиқ этишдан олдин талабаларнинг ўз касби бўйича салоҳиятини, касбий педагогик тайёргарлиги бўйича қандай билимларни билиши ва қандай билимларни эгаллаши лозимлигини аниқлаш учун қўлланилади. Бу орқали ўқитувчи талабаларга илгари сурилган ғояга оид янги тушунчаларни бериб уларнинг билимидаги бўшлиқларни аниқлашда ва мавжуд муаммони бартараф этиш йўллари таҳлил қилишда кенг қўлланилади.

Рақамлаштирилган таълим шароитида бўлажак ўқитувчиларнинг касбий педагогик тайёргарлигини такомиллаштиришга қаратилган технологиялар асосида педагогик кадрлар тайёрлаш самарадорлигининг ошганлигини исботлаш учун тажриба синов ишларида олинган дастлабки ва якуний натижаларнинг маълумотлари асос қилиб олинади. Бунда тажриба синов ишларидаги баҳолаш мезонлари сифатида касбий-педагогик тайёргарлигининг интерфаол (оптимал-функционал), фаол (етарли-функционал), реактив (минимал-функционал), пассив (бошланғич) даражалари аниқланди(1-жадвал) ва натижалари олинди.

Форматив баҳолаш дарс жараёнида талабанинг касбий педагогик тайёргарлик даражаси бўйича эгаллаган билимини баҳолаш учун қўлланилади. Бу ўз навбатида талабаларнинг дарс жараёнида фаол иштирок этишини таъминлайди. Бундай баҳолаш талаба дарс вақтида ўтирилган касбий педагогик тайёргарлиги мавзу бўйича қай даражада ўзлаштирилганини аниқлашга ёрдам беради.

Сумматив баҳолаш умумий якуний баҳолаш тури ҳисобланиб, талабанинг тажриба синов ишлари якунлангандан сўнг бўлажак ўқитувчиларнинг касбий-педагогик тайёргарлик даражасини аниқлаш учун ишлатилади.

Педагогик тадқиқотнинг муҳим жиҳатлари бир-бири билан ўзаро боғлиқ бўлган таркибий қисмлардан иборат:[3]

Таққослаш - ҳар қандай педагогик тадқиқотнинг бошланғич нуқтаси бўлиб, турли вақтларда олинган бир хил тадқиқот объектининг натижаларини уларнинг ўзгариши динамикасини аниқлаш учун ишлатилади.

Таҳлил - ривожланиш объектининг (шаклланишининг) оғиш сабабларини ёки хусусиятларини аниқлаб, тадқиқот объектининг таркибий элементларини яратишга қаратилган.

Прогнозлаш - бу тадқиқот давомида олинган натижаларга асосланган педагогик жараённинг асосли қилиниши. Прогнозлашнинг мақсади - педагогик жараёни объектнинг педагогик қиёфасига мувофиқ моделлаштириш.

Интерпретация - методлар (диагностика) жараёнида олинган натижаларни тизимлаштириш ва баҳолаш, уларни умумий шаклга келтириш.

Бўлажак ўқитувчиларнинг касбий-педагогик тайёргарлигини аниқлаш мақсадида анкета саволлари тузилди. Анкета саволлари бўлажак ўқитувчиларнинг интернетдан фойдаланиш компетенцияларини аниқлаш ва келгуси фаолиятларида рақамли таълим технологиялардан фойдаланиш имкониятларига қаратилган икки гуруҳли анкета саволлари асосида талабаларнинг билимлари аниқланди.

Рақамли таълим шароитида бўлгуси ўқитувчиларнинг касбий фаолиятга тайёргарлигини такомиллаштиришга қаратилган ва касбий педагогик компетенцияларини ривожлантиришга қаратилган анкета саволлари, интегртив технологиялардан фойдаланишга қаратилган амалий топшириқлар ва ўқув амалиётларини ташкил этиш топшириқлари ишлаб чиқилди. Тажриба синов ишларини амалга оширишда бўлажак ўқитувчиларнинг касбий педагогик тайёргарлик даражасини аниқлашга қаратилган мезонлар ишлаб чиқилди.

2-жадвал

Бўлажак ўқитувчиларнинг тайёргарлик даражаси ва мавзу доирасида бериладиган топшириқлар мазмуни

Тайёрлик даражаси	Тошириқлар мазмуни
Билимга йўналтирилган	Анкета саволлари ва назарий билишга оид оралик ва якуний саволлар
Семантик ва ижодий фаолиятга йўналтирилган	Анкета саволлари ва технологиялардан фойдаланиш йўриқномалари
Мустақил ишга йўналтирилган	Анкета саволлари, интегртив технологияларни қўллашга оид топшириқлар
Амалиётга йўналтирилган	Ўқув ва педагогик амалиёти мазмунидан келиб чиққан ҳолда рақамли контентлар яратишга доир топшириқлар туплами

Диагностик баҳолашда анкета саволларига жавоблари ижобий ва салбий жавоб натижаларига ажратилди. Ушбу баҳолаш дастлабки ва якуний тажриба синов босқичида ишлатилди.

Форматив ва сумматив баҳолашда рақамли компетенцияларни ривожлантиришга

ва амалиётда фойдаланишга қаратилган топшириқлар берилиб уларни баҳолашда интерфаол(оптимал-функционал), фаол(етарли-функционал), реактив(минимал-функционал) ва пассив (бошланғич) баҳолаш даражаларидан фойдаланилди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 октябрдаги ПФ-6079-сон “«Рақамли Ўзбекистон — 2030» стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони //Lex.uz
2. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: (Дидактический аспект). – М.: Просвещение, 2012.
3. Sashi Sharma (2017) Definitions and models of statistical literacy: a literature review, Open Review of Educational Research, 4:1, 118-133, DOI: 10.1080/23265507.2017.1354313